

NACIONALINĖ TEISMŲ ADMINISTRACIJA

Biudžetinė įstaiga, L. Sapiegos g. 15, LT-10312 Vilnius, tel. (8 5) 268 5186, faks. (8 5) 268 5187, el. p. info@teismai.lt.
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 188724424

Teisėjų tarybai

2015-02-23 Nr. 4R-481-(11.14)

DĖL SU TEISMŲ EKSPERTŲ VEIKLA SUSIJUSIŲ PROBLEMŲ

Nacionalinė teismų administracija (toliau – Administracija), atsižvelgdama į Teisėjų tarybos 2014 m. rugpjūčio 18 d. pavedimą ir bendradarbiaudama su teismais ir ekspertizės atliekančiomis institucijomis, įvertino kiek yra naudingos bei kaip vykdomos 2013 m. lapkričio 8 d. Teisėjų tarybos patvirtintos rekomendacijos dėl teismų bei ekspertizės atliekančių institucijų veiklos tobulinimo sprendžiant teismų veikloje kylančias su teismo ekspertizių atlikimu susijusias problemas bei parengė naujas pastabas bei siūlymus.

Teikiame Teisėjų tarybos posėdyje svarstyti Administracijos parengtą Teismų veikloje kylančių su teismo ekspertų veikla susijusių problemų apibendrinimą.

PRIDEDAMA:

1. Teismų veikloje kylančių su teismo ekspertų veikla susijusių problemų apibendrinimas, 7 lapai.
2. Teisėjų tarybos 2015 m. vasario 27 d. protokolinio nutarimo projektas, 2 lapai.

Direktorė

Reda Molienė

Vilma Černiauskienė, tel. (8 5) 2514125, el. p. vilma.cerniauskiene@teismai.lt

TEISMŲ VEIKLOJE KYLANČIŲ SU TEISMO EKSPERTŲ VEIKLA SUSIJUSIŲ PROBLEMŲ APIBENDRINIMAS

2015 m. vasario 20 d.

Nacionalinė teismų administracija (toliau – Administracija), siekdama išsiaiškinti, kiek yra naudingos bei kaip vykdomos 2013 m. lapkričio 8 d. Teisėjų tarybos patvirtintos rekomendacijos dėl teismų bei ekspertizės atliekančių institucijų¹ (toliau – ekspertinės įstaigos) veiklos tobulinimo sprendžiant teismų veikloje kylančias su teismo ekspertizių atlikimu susijusias problemas (toliau – Rekomendacijos), bendradarbiaudama su teismais bei ekspertinėmis įstaigomis, patikslino Rekomendacijas, parengė naujas pastabas bei siūlymus.

Analizuojant teismų bei ekspertinių įstaigų pateiktas pastabas bei pastebėjimus, darytina išvada, kad rekomendacijos situacijos iš esmės nepakeitė, tačiau buvo įvertintos kaip naudingos, jomis vadovaujamosi, siekiama glaudesnio teismų bei ekspertinių įstaigų bendradarbiavimo.

Dėl NTA apmokamų ekspertizių

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2002 m. gruodžio 6 d. įsakymu Nr. 344 patvirtinto Išlaidų, susijusių su civilinės bylos nagrinėjimu, dydžių ir jų išmokėjimo tvarkos aprašo 13 punktu, nuo 2012 m. už teismo paskirtas teismo psichiatrijos ar teismo psichologijos ekspertizės ypatingosios teisenos bylose dėl fizinio asmens pripažinimo neveiksniu, dėl fizinio asmens pripažinimo ribotai veiksnium, dėl nepilnamečio pripažinimo veiksnium (emancipuotu) apmoka Nacionalinė teismų administracija iš tam skirtų valstybės biudžeto lėšų².

2013 m. lapkričio 8 d. Teismų veikloje kylančių su teismo ekspertų veikla susijusių problemų apibendrinime (toliau – Apibendrinimas) buvo siūloma numatyti, kad Valstybinės teismo psichiatrijos tarnybos prie Sveikatos apsaugos ministerijos atliekamų ekspertizių, kurios teismo skiriamos bylose dėl fizinio asmens pripažinimo neveiksniu, dėl fizinio asmens pripažinimo ribotai veiksnium, dėl nepilnamečio pripažinimo veiksnium (emancipuotu), atlikimas būtų apmokamas tiesiogiai šiai tarnybai skiriamomis lėšomis. Šis klausimas iki šiol nėra išspręstas ir išlieka aktualus. Pažymėtina, kad atlikus Administracijos auditą, 2014 m. liepos 28 d. TUV Thuringen e.V audito ataskaitoje pastebėjo, kad teismų sistemoje naudojamas išorės procesas – psichiatrijos ekspertizės atlikimas, tačiau paslaugos tiekėjo parinkimą, užsakymą, paslaugos atlikimo įvertinimą ir apmokėjimą atlieka skirtingos institucijos. Todėl Administracijai buvo rekomenduota inicijuoti priemones, kurios užtikrintų aiškesnį išorės proceso (paslaugos) valdymą optimizuojant apmokėjimo už paslaugas vykdymą.

Pažymėtina, kad Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija (toliau – Teisingumo ministerija) pritaria Administracijos ir Lietuvos Respublikos finansų ministerijos nuomonei, kad aukščiau paminėtose bylose valstybės biudžeto asignavimai turėtų būti tiesiogiai skiriami Valstybinės teismo psichiatrijos tarnybai (dalis valstybės lėšų turėtų būti planuojama teismams

¹ Valstybinė teismo medicinos tarnyba prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos, Valstybinė teismo psichiatrijos tarnyba prie Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos, Lietuvos policijos kriminalistinių tyrimų centras, Lietuvos teismo ekspertizės centras, VĮ „Nepriklausoma teismo psichiatrijos tarnyba“.

² NTA vykdoma programa „Teismų centralizuotas aprūpinimas“ (01.002.01.05.01).

teismo psichiatrijos ar psichologijos ekspertizių, kai jas atlieka privatūs teismo ekspertai, išlaidoms atlyginti). Teisingumo ministerijos nuomone, nėra racionalu valstybės biudžete asignavimus tam pačiam tikslui planuoti kelis kartus, t. y. kaip asignavimus Administracijai ir kaip Valstybinės teismo psichiatrijos tarnybos įmokas į valstybės biudžetą už teikiamas paslaugas. Teisingumo ministerija taip pat pažymėjo, jog yra pasirengusi pakeisti galiojančią teismo psichiatrijos ir psichologijos ekspertizių išlaidų civilinėse bylose apmokėjimo tvarką, kai Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija suderins valstybės lėšų perskirstymo klausimą ir pateiks atitinkamus pasiūlymus dėl teisinio reguliavimo.

Siūlymą nustatyti prievolę pareiškėjui apmokėti dalį sumos už atliktas teismo psichiatrijos ar teismo psichologijos ekspertizes bylose dėl fizinio asmens pripažinimo neveiksniu ar ribotai veiksniumi, dėl nepilnamečio pripažinimo veiksniumi (emancipuotu) planuojama svarstyti teisingumo ministro 2013 m. vasario 21 d. įsakymu Nr. 1R-55 sudarytame Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso priežiūros komitete, kai bus sprendžiami klausimai, susiję su Civilinio kodekso pakeitimo įstatymo, Civilinio proceso kodekso pakeitimo įstatymo, Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo Nr. VIII-1591 12, 13 ir 22 straipsnių pakeitimo įstatymo, Žmonių užkrečiamųjų ligų profilaktikos ir kontrolės įstatymo Nr. I-1553 9 straipsnio pakeitimo įstatymo ir Vietos savivaldos įstatymo Nr. I-533 7 straipsnio pakeitimo įstatymo projektais, kurie yra pateikti svarstyti Seimui. Minėti projektai buvo parengti siekiant iš esmės reformuoti šiuo metu galiojančius asmens neveiksnumo ir riboto veiksnumo institutus.

Atsižvelgiant į tai, kad išdėstyta, išlieka aktualus Apibendrinime jau nurodytas siūlymas pakeisti esamą apmokėjimo už Valstybinės teismo psichiatrijos tarnybos atliekamų ekspertizių, kurios teismo skiriamos bylose dėl fizinio asmens pripažinimo neveiksniu, dėl fizinio asmens pripažinimo ribotai veiksniumi, dėl nepilnamečio pripažinimo veiksniumi (emancipuotu), tvarką, numatant, kad jos būtų apmokamos tiesiogiai šiai tarnybai skiriamomis lėšomis.

Dėl ekspertizės išlaidų priteisimo ir apmokėjimo

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksu (toliau – CPK) 91 straipsnio 5 dalimi, sumos, išmokėtos liudytojams, ekspertams ir ekspertinėms įstaigoms, vietos apžiūros išlaidos, kai avansas nebuvo mokamas ar jo neužteko, išieškomos į valstybės biudžetą šio Kodekso 96 straipsnyje nustatyta tvarka. Tačiau pasitaiko atvejų, kai teismai išlaidas už ekspertizės atlikimą priteisia ne valstybei, o ekspertinei įstaigai, atlikusiai ekspertizę.

Šiuo metu susiklosčiusi ydinga praktika ir baudžiamosiose bylose, nes pasitaiko atvejų, kuomet teismai valstybinių ekspertinių įstaigų, kurios ekspertizes atlieka pagal tarnybines funkcijas, atliktas ekspertizes pripažįsta proceso išlaidomis ir priteisia šias išlaidas ekspertinės įstaigos naudai. Kai sąskaitos už ekspertizės atlikimą pateikiamos tiesiogiai ekspertinėms įstaigoms, pastarosios turi prisiimti ir šių išlaidų išieškojimo vykdymo išlaidas. Tokiu atveju ekspertinė įstaiga, gavusi teismų vykdomuosius raštus, kreipiasi dėl priverstinio išieškojimo į antstolius, o išieškotas sumas perveda į valstybės biudžetą. Atkreiptinas dėmesys, kad tokia funkcija nėra numatyta ekspertinių įstaigų veiklą reglamentuojančiuose teisės aktuose, taip pat neskiriamas ir finansavimas antstolių vykdomo išlaidoms apmokėti.

Tais atvejais, kai išlaidos už ekspertinį tyrimą pripažintos procesinėmis išlaidomis, jos turėtų būti priteisiamos ne teismo ekspertizės įstaigai, o valstybei, priteistą sumą išieškant į

Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos biudžeto pajamų surenkamąją sąskaitą. Kadangi ekspertinė įstaiga nėra tinkamas subjektas, kuriam turėtų būti priteisiamos proceso išlaidos už atliktą ekspertinį tyrimą, ji neturėtų dalyvauti priteistų išlaidų išieškojimo procese.

CPK 91 straipsnio 3 dalyje numatyta, kad sumos, priklausančios liudytojams ir ekspertams (ekspertinėms įstaigoms), išmokamos iš teismo sąskaitos, atidarytos banke pagal teismo buvimo vietą. Šios sumos pirmiausia padengiamos iš šalių sumokėto avanso. Tačiau pasitaikė atvejų, kai teismai, pažeisdami nustatytą tvarką už teismo ekspertizių atlikimą ekspertinėms įstaigoms neperveda pinigų, bet įpareigoja tai atlikti kitas institucijas ar asmenis. Pavyzdžiui, Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba už atliktą ekspertizę įpareigojama sumokėti tiesiogiai ekspertizę atlikusiai įstaigai. Tokia praktika vertintina neigiamai ir jos reikėtų vengti.

Ekspertinės įstaigos taip pat nurodė, jog teismai kartais delsia atsiskaityti su ekspertinėmis įstaigomis. Ši problema buvo konstatuota 2013 m. lapkričio 8 d. Apibendrinime, kuriame atkreiptas dėmesys į būtinybę taikyti reikiamas operatyvų ekspertizių apmokėjimą užtikrinančias priemones. Nereti atvejai, kai teismas apmokėjimo už ekspertizę klausimą sprendžia tik bylos nagrinėjimo pabaigoje, nors tokios praktikos neturėtų būti.

Pažymėtina, kad pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – BPK) 103 straipsnio 3 punktą ekspertų (specialistų), kurie pareigas atlieka ne kaip tarnybinių užduočių (pvz., privatūs teismo ekspertai), atlygis už darbą pripažįstamas proceso išlaidomis, tuo tarpu valstybės teismo ekspertizės įstaigų išlaidos už ekspertinio tyrimo atlikimą proceso išlaidomis nepripažįstamos. Abiem atvejais atlygis ekspertams (specialistams) mokamas iš valstybės biudžeto. Tokiu atveju susidaro situacija, kad kaltinamajam palankesnė situacija yra tuomet, kai ekspertizę atlieka valstybinė ekspertinė įstaiga, nes tokiu atveju ekspertizės išlaidos neturėtų būti pripažįstamos proceso išlaidomis ir atitinkamai neišieškomos iš kaltinamojo. Taigi, priklausomai nuo to, valstybinė ar nevalstybinė ekspertinė įstaiga atlieka ekspertizę (tyrimą), kaltinamasis atsiduria nelygiavertėje padėtyje. Dėl to, siūlytina keisti (tikslinti) išlaidų už ekspertinius tyrimus pripažinimo ar nepripažinimo proceso išlaidomis teisinį reglamentavimą pagal BPK 103 straipsnio 6 punktą.

Siūlytina:

1) atkreipti teismų dėmesį į tai, kad išlaidos už ekspertizės atlikimą neturėtų būti priteisiamos tiesiogiai ekspertizę atlikusiai įstaigai;

2) kreiptis į Lietuvos Respublikos Vyriausybę bei teisingumo ministeriją su siūlymu inicijuoti išlaidų už ekspertinius tyrimus pripažinimo ar nepripažinimo proceso išlaidomis teisinį reglamentavimą pagal BPK 103 straipsnio 6 punktą keitimą (tikslinimą).

Dėl ekspertizės išlaidų pripažinimo proceso išlaidomis

Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – BPK) 103 straipsnyje apibrėžtos išlaidos, kurios pripažįstamos proceso išlaidomis. Dėl šių proceso išlaidų išieškojimo iš nuteistojo sprendžia teismas, priimdamas nuosprendį (BPK 105 straipsnio 1 dalis). Nors pagal BPK 103 straipsnio 3 punktą atlygis teismo ekspertui (specialistui) už ekspertinį tyrimą, kurį jis atliko kaip tarnybinių užduočių, nepripažįstamos proceso išlaidomis, praktikoje pasitaikė atvejų, kai teismai tokias ekspertinio tyrimo išlaidas pripažino proceso išlaidomis pagal BPK 103 straipsnio 6 punktą ir jas priteisė iš nuteistojo.

Kadangi valstybės teismo ekspertinės įstaigos ekspertinių tyrimų paslaugas teismams, prokuratūrai bei ikiteisminio tyrimo institucijoms baudžiamosiose bylose teikia neatlygintinai, nes šioms paslaugoms teikti gauna asignavimus iš valstybės biudžeto, todėl šiose įstaigose dirbantys teismo ekspertai (specialistai) savo pareigas minėtose bylose atlieka kaip tarnybinę užduotį.

Sprendžiant, ar praktika, kuomet išlaidos už ekspertinį tyrimą, kurį atliko ekspertas (specialistas), vykdydamas pareigas pagal tarnybinę užduotį, yra suderinama su galiojančiu teisiniu reguliavimu, atkreiptinas dėmesys į BPK 103 straipsnio 3 punkto nuostatas, pagal kurias ekspertams (specialistams) išmokami pinigai, skirti atlyginti už jų darbą, išskyrus tuos atvejus, kai jie šias pareigas atlieka kaip tarnybinę užduotį. Todėl nustačius, kad ekspertas (specialistas) savo pareigas atliko kaip tarnybinę užduotį, turėtos išlaidos pagal BPK 103 straipsnio 3 punktą nepripažįstamos proceso išlaidomis ir neturėtų būti išieškomos pagal BPK 105 straipsnio 1 dalį. Kadangi BPK 103 straipsnio 3 punkte numatyta speciali taisyklė, todėl jos negalima nepaisyti vadovaujantis BPK 103 straipsnio 6 punktu (kitos išlaidos, kurias ikiteisminio tyrimo pareigūnas, prokuroras, teisėjas ar teismas pripažįsta proceso išlaidomis).

Pažymėtina, kad ekspertizės atlikimas baudžiamosiose bylose paprastai yra būtinas, siekiant kartu su kitais tyrimo veiksmais padėti užtikrinti nusikalstamų veikų atskleidimą, todėl ekspertizė paprastai finansuojama iš valstybės lėšų.

Atsižvelgiant į aukščiau nurodytą teisinį reglamentavimą, teismams rekomenduotina tais atvejais, kai baudžiamojoje byloje ekspertizę atlieka valstybinė ekspertinė įstaiga, vadovautis BPK 103 straipsnio 3 punkto nuostatomis ir išlaidų už ekspertizės atlikimą nepriteisti iš nuteistojo.

Dėl ekspertizių trukmės

Viena pagrindinių teismų veikloje kylančių problemų, susijusių su ekspertų veikla, ir toliau išlieka ilgi ekspertizių atlikimo terminai. Tai lemia ekspertinėse įstaigose dirbančių ekspertų stygius. Tačiau pažymėtina, jog sprendžiant šią problemą, Teisingumo ministerijai pavaldžiose teismo ekspertizės įstaigose šiais metais Valstybinės teismo medicinos tarnybos teismo ekspertais buvo priimti dirbti 5 teismo medicinos studijas baigę rezidentai. Atkreiptinas dėmesys, kad pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. birželio 18 d. nutarimą Nr. 547 „Dėl Valstybinės teismo medicinos tarnybos prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos pavadinimo ir pavaldumo pakeitimo“ nuo 2015 m. sausio 1 d. Valstybinės teismo medicinos tarnybos savininko teises ir pareigas įgyvendins ne Teisingumo ministerija, o Sveikatos apsaugos ministerija.

Teismų nuomone, būtų naudingas konsoliduotas ekspertinių įstaigų, jų filialų adresų, atliekamų ekspertizių, preliminarinių ekspertizės atlikimo terminų bei kainų sąrašas. Atkreiptinas dėmesys, kad kai kurių ekspertinių įstaigų³ internetinėse svetainėse galima rasti informaciją apie ekspertus, preliminarinius ekspertizių atlikimo terminus, pavyzdinius tam tikrų ekspertizių atlikimo terminus. Ekspertinės įstaigos informavo, kad teismui pasiteiravus, visada nurodo preliminarį paskirtos ekspertizės atlikimo datą. Be to, Teisingumo ministerijos tinklalapyje yra pateiktas teismo ekspertų sąrašas⁴.

³ Lietuvos teismo ekspertizės centras, Lietuvos policijos kriminalistinių tyrimų centras

⁴ <http://www.tm.lt/veikla/kryptis/36/>

2013 m. gruodžio 19 d. buvo priimtas Teismo ekspertizės įstatymo 1, 2, 3, 6, 7, 9, 11, 12, 16, 20, 23 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 4¹, 24¹ straipsniais ir priedu įstatymas, kuriuo Teismo ekspertų veiklos koordinavimo tarybai (toliau – Taryba) suteikiami įgaliojimai tvirtinti teismo ekspertizės rūšių sąrašą. Manytina, kad Tarybos patvirtintas teismo ekspertizių rūšių sąrašas padės įgyvendinti Teisėjų tarybos siūlymą dėl detalesnio teismo ekspertizių rūšių apibūdinimo.

Buvo pastebėta, kad Valstybinės teismo medicinos tarnybos Vilniaus skyriuje dėl susidariusių eilių ekspertizės atliekamos ilgiausiai. Paskyrus teismo ekspertizę ir pavedus ją atlikti minėtos tarnybos Vilniaus skyriaus ekspertams, siekiant tolygiau paskirstyti ekspertinių tyrimų kiekį skirtinguose padaliniuose, ekspertinė įstaiga raštu pasiūlo teismo nutartį ir ekspertams pateikiamą medžiagą persiųsti į kitame mieste esantį Valstybinės teismo medicinos tarnybos padalinį, tačiau teismai pakankamai dažnai atsisako tai padaryti. Todėl, **siekiant proceso operatyvumo, teismams siūlytina persiųsti teismo nutartį skirti ekspertizę ir visą medžiagą į rekomenduojamą šios tarnybos padalinį.**

Sprendžiant ekspertinių įstaigų atliekamų ekspertizių ilgos trukmės problemą, teismams siūlytina naudotis privačių ekspertų paslaugomis. Dėl valstybinės ir privačios ekspertinių įstaigų paslaugų kainų skirtumo teismai tik kartais naudoja privačių ekspertų paslaugomis. Atkreiptinas dėmesys, kad nuo 2013 metų pradėjo veikti VĮ „Nepriklausomą teismo psichiatrijos tarnybą“. Šios tarnybos ekspertizės dėl fizinio asmens pripažinimo neveiksniu ar ribotai veiksniumi kaina yra beveik tokia pati kaip ir Valstybinės teismo psichiatrijos tarnybos, o ekspertizės atlikimo trukmė gerokai trumpesnė. Dėl to **teismams siūlytina informuoti asmenis (pareiškėjus) apie alternatyvią galimybę, kur atlikti šios rūšies ekspertizę.**

Teisingumo ministerija taip pat informavo, kad Lietuvos teismo ekspertizės centras šiuo metu vykdo tarptautinį projektą, kurio metu bus modernizuojama skaitmeninės informacijos ekspertinių tyrimų laboratorija. Tai leis efektyviau išnaudoti informacinių technologijų darbo vietas bei atitinkamai sumažinti informacinių technologijų tyrimų eiles, padidins teismo audiovizualinių kūrinių, fonogramų, kompiuterių vaizdo ir žaidimo programų laikmenose, vaizdo bei informacinių technologijų ekspertizių atlikimo efektyvumą baudžiamųjų, civilinių ir administracinių bylų procese.

Dėl ekspertų dalyvavimo teismo posėdyje

Teismams siūstų rekomendacijų 12 punkte buvo rekomenduota sudėtingesnių tyrimų atvejais į teismo posėdį kviesti ekspertus sprendžiant ekspertizės poreikio klausimus. Tačiau pastebėtina, kad įstatymas nenumato pagrindo kviesti ekspertą į teismo posėdį sprendžiant dėl ekspertizės skyrimo pagrįstumo. Tuo pačiu, esant sudėtingai situacijai dėl ekspertų užimtumo ir darbo krūvio, minėta 12 rekomendacija taisytina. Teismai taip pat turėtų vengti situacijų kviesti ekspertus (specialistus) į teismo posėdį nesant būtinybės teikti specialias žinias.

Atsižvelgiant į tai, **pakeisti teismams teikiamų rekomendacijų 12 punktą, nurodant, kad esant būtinybei apsispręsti dėl galimos ekspertizės skyrimo, klausimo formulavimo, su ekspertinėmis įstaigomis konsultuotis telefonu ar raštu, nekviečiant ekspertų į teismo posėdį.**

Teismams pateiktų Rekomendacijų 6 punkte rekomenduota įvertinti vaizdo konferencinės įrangos panaudojimo galimybes. Tačiau teismai nurodė, kad negali vadovautis minėta rekomendacija, nes neturi vaizdo konferencinės įrangos.

Pažymėtina, kad pagal Administracija vykdo projektą, finansuojamą Lietuvos Respublikos ir Šveicarijos Konfederacijos bendradarbiavimo programos lėšomis. Vykdamas šį projektą, numatoma dalį Lietuvos teismų aprūpinti vaizdo konferencijos įranga. Stacionari vaizdo perdavimo, įrašymo ir saugojimo įranga bus diegiama šiuose teismuose: Lietuvos Aukščiausioje Teismo, Lietuvos apeliaciniame teisme, Vilniaus apygardos administraciniame teisme, Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo, Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių ir Panevėžio apygardų teismuose, didžiausiuose apylinkių teismuose – Vilniaus, Klaipėdos ir Panevėžio miestų apylinkių teismuose, Kauno ir Šiaulių apylinkių teismuose bei keturiuose apylinkių teismuose, kuriems priskirtoje teritorijoje yra įkalinimo įstaigos – Alytaus, Marijampolės, Kaišiadorių ir Vilkaviškio rajonų apylinkių teismuose. Kilnojamos vaizdo perdavimo, įrašymo ir saugojimo įrangos komplektai bus perduodami Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių bei Panevėžio apygardų teismams ir juose bus naudojami pagal poreikį, pavyzdžiui, rengiant vaizdo konferencijų posėdžius tarp apylinkių teismų, posėdžius, kuriuose dalyvauja teismo atstovai ir atokiai gyvenantys bylos dalyviai, ir kt.

Ekspertinės įstaigos nurodė, kad, nors ne visos jos turi vaizdo konferencijos įrangą, tačiau ketina įsigyti arba gali pasiskolinti vieną iš kitos. Taigi, ekspertinės įstaigos pritaria, kad tokiu būdu būtų galima ekonomiškai ir operatyviai pateikti atsakymus į teismo užduodamus klausimus, patvirtinti ekspertizės akto išvadas. Atsižvelgiant į tai, **ekspertinėms įstaigoms, kurios dar neturi įsigijusios vaizdo konferencinės įrangos, rekomenduotina šią įrangą įsigyti.**

Dėl klausimų ekspertams formulavimo

Nuo ekspertams užduodamų klausimų priklauso atliktos ekspertizės (tyrimo) naudingumas, išsamumas bei įrodomoji vertė bylai. Todėl teismai turėtų kritiškai vertinti šalių pateiktus klausimus.

Ekspertinės įstaigos nurodė, jog netinkamai suformuluoti, pertekliniai ar besidubliuojantys klausimai vis dar išlieka problema. Tuo tarpu, teismai pažymėjo, kad teisėjams kyla problemų formuluojant klausimus ypatingai sudėtingoms ekspertizėms bei paminėjo metodinių rekomendacijų poreikį. Nors parengti visaapimančių metodinių rekomendacijų neįmanoma dėl situacijų ir aplinkybių įvairovės, tačiau atkreiptinas dėmesys, kad kai kurių ekspertinių įstaigų elektroniniuose tinklalapiuose galima rasti metodines rekomendacijas tam tikroms ekspertizėms su pavyzdinių klausimų sąrašu, pavyzdžiui Lietuvos teismo ekspertizės centro parengtos metodinės rekomendacijos internetiniame puslapyje adresu <http://www.ltec.lt/lt/metodines-rekomendacijos>.

Teismams siūlytina:

1) esant sudėtingai ar netipinei situacijai, pakartotinai rekomenduotina pateikti ekspertinėms įstaigoms rašytinius prašymus arba paskambinti telefonu, siekiant išsiaiškinti dėl klausimų formulavimo;

2) proceso šalių pateiktus klausimai vertinti kritiškai, vengiant klausimų dubliavimosi;

3) pasinaudoti ekspertinių įstaigų internetinėse svetainėse esančia medžiaga bei metodinėmis rekomendacijomis.

Dėl ekspertų skyrimo tvarkos

Rekomendacijų teismams 9 punkte buvo rekomenduota skiriant ekspertizę, kurią atliks ekspertinės įstaigos ekspertas, kaip ekspertizę atliksiantį subjektą nurodyti ekspertinę įstaigą, o ne konkretų šios įstaigos ekspertą ar ekspertinės įstaigos padalinį.

Susiduriama su atvejais, kai teismas nurodo ekspertizę inicijuojančiai šaliai susisiekti su ekspertine įstaiga ir gauti konkretaus eksperto sutikimą atlikti ekspertizę. Tačiau tokia praktika vertintina neigiamai, nes teismas turėtų pavesti atlikti ekspertizę ekspertinei įstaigai, kaip tai numato CPK 212 straipsnis.

Atkreipti teismų dėmesį į tai, kad skiriant ekspertizę teismas neturėtų ekspertų parinkimo naštos perkelti ekspertizę inicijuojančiai šaliai.

Dėl kompleksinių ar komisijinių ekspertizių skyrimo

Teismams pateiktų Rekomendacijų 17 punkte buvo rekomenduota užtikrinti, kad tais atvejais, kai yra skiriamas kompleksinis ar komisijinis tyrimas (kai tyrimai skiriami kelioms institucijoms ar kartu su keliais privačiais ekspertais), nutarties kopija turi būti įteikta ne tik institucijai, kuri paskiriama pagrindine ir organizuojančia tyrimą institucija, bet ir kitiems ekspertinio tyrimo dalyviams.

Teismai nurodė susidurią su atvejais, kai kompleksinių ar komisijinių ekspertizių atlikimo metu, ekspertinės įstaigos (ekspertai) nevykdo pavedimo tol, kol visa tyrimo medžiaga nėra pateikta kiekvienai ekspertinei įstaigai (ekspertui), kuriems buvo pavesta vykdyti teismo nutartį dėl ekspertizės skyrimo. Taigi, priėmus nutartį skirti ekspertizę ir ją pavedus atlikti keliems ekspertams ar ekspertų komisijai, teismas turi kiekvienam ekspertui ar ekspertinei įstaigai išsiųsti nutarties skirti ekspertizę kopiją, o paskirta pagrindine ekspertinė įstaiga arba ekspertinė įstaiga, gavusi visą ekspertizės atlikimui reikalingą medžiagą, turi užtikrinti, kad kiti teismo nutartyje nurodyti ekspertai (ekspertinės įstaigos) gautų šią medžiagą.

Atsižvelgiant į tai, pakartotinai siūloma atkreipti teismų dėmesį į tai, kad paskyrus kelis ekspertus ar ekspertų komisiją, nutarties skirti ekspertizę kopija būtų išsiųsta visiems nutartyje nurodytiems ekspertams (ekspertinėms įstaigoms).

Ekspertinėms įstaigoms siūloma, kad visą kompleksinei ar komisijinei ekspertizei atlikti skirtą medžiagą bei teismo nutartį gavusi ekspertinė įstaiga (ekspertas) imtųsi veiksmų bei koordinuotų kitų ekspertinių įstaigų (ekspertų) susižinojimą apie kompleksinės ar komisijinės ekspertizės (tyrimo) paskyrimą, pateikiant jiems turimą medžiagą ar šios medžiagos kopijas.

TEISĖJŲ TARYBA

Protokolinis sprendimas

2015 m. vasario 27 d. Nr.
Vilnius

Atsižvelgiant į Nacionalinės teismų administracijos pateiktame teismų veikloje kylančių su teismo ekspertų veikla susijusių problemų apibendrinime pateiktus argumentus, pritarti šiems sprendimams:

1. Kreiptis į Lietuvos Respublikos Vyriausybę bei Lietuvos Respublikos teisingumo ministeriją su siūlymu inicijuoti išlaidų už ekspertinius tyrimus pripažinimo ar nepripažinimo proceso išlaidomis teisinį reglamentavimą pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 103 straipsnio 6 punktą keitimą (tikslinimą).

2. Patikslinti rekomendacijas teismams:

2.1. Tiesiogiai bendradarbiauti su ekspertinėmis įstaigomis prieš skiriant ekspertizę ir nustatant ekspertizės kainą.

2.2. Užtikrinti, kad nutartis dėl ekspertizės atlikimo bei su tuo susijusi medžiaga ekspertams būtų teikiama tik gavus šalies, kurios prašymu atliekama ekspertizė, į depozitinę teismo sąskaitą sumokėtą avansą.

2.3. Užtikrinti, kad **civiliniame procese** kilus klausimui dėl teisę į antrinę valstybės garantuojamą teisinę pagalbą turinčių asmenų pareigos apmokėti už skiriamą ekspertizę, už tokią ekspertizę būtų apmokama Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybų skiriamomis lėšomis.

2.4. Užtikrinti reikiamų operatyvų ekspertizių apmokėjimą užtikrinančių organizacinių priemonių taikymą.

2.5. Prireikus prašyti ekspertus pateikti informaciją apie paskirtos ekspertizės atlikimo terminus.

2.6. Užtikrinti, kad dėl eksperto dalyvavimo teismo posėdyje būtų sprendžiama vadovaujantis racionalumo principu, įvertinant ekspertizės pobūdį, poreikį eksperto išvadą paaiškinti ar papildyti, atsižvelgiant į eksperto dalyvavimo teismo posėdyje vien tam, kad jis patvirtintų ekspertizės akte nurodytas išvadas, netikslingumą, kviesti į teismo posėdį ekspertą prašančių proceso šalių teismui nurodytus ekspertui numatomus užduoti klausimus bei kitas su byla susijusias aplinkybes, taip pat įvertinant vaizdo konferencinės įrangos panaudojimo galimybes.

2.7. Užtikrinti, kad pakviesto eksperto dalyvavimas teismo posėdyje būtų apribotas įstatyme nustatytų pareigų vykdymu.

2.8. Esant poreikiui iškviesti ekspertą į teismo posėdį, iš anksto derinti su juo posėdžio datą.

2.9. Skiriant ekspertizę, kurią atliks ekspertinės įstaigos ekspertas, kaip ekspertizę atliksiantį subjektą nurodyti ekspertinę įstaigą, o ne konkretų šios įstaigos ekspertą ar ekspertinės įstaigos padalinį, išskyrus atvejus, kai ekspertinės įstaigos pateiktoje informacijoje siūloma kitaip.

2.10. Vertinti ir plačiau taikyti galimybę atsakymus į tiriamus klausimus gauti rašytinių konsultacijų (civiliniame procese) ar specialistų paaiškinimų (baudžiamajame procese) ar kitais būdais.

2.11. Užtikrinti proceso koncentracijos ir ekonomiškumo principų įgyvendinimą pateikiant klausimus ekspertams.

2.12. **Esant būtinybei apsispręsti dėl galimos ekspertizės skyrimo, klausimų formulavimo, su ekspertinėmis įstaigomis konsultuotis telefonu ar raštu, nekviečiant į teismo posėdį ekspertų.**

2.13. **Aiškiai nurodyti ekspertams tiriamąją medžiagą**, vengti apsunkinti ekspertų darbą pertekline medžiaga **ar pertekliniais klausimais** ekspertizei.

2.14. Atsižvelgti į ekspertinių įstaigų parengtas metodines rekomendacijas, kuriose nustatoma, kaip turi būti pateikiami tyrimo objektai.

2.15. Apie atvejus, kai nustatoma, jog ikiteisminio tyrimo metu buvo neatlikti akivaizdžiai būtini ekspertiniai tyrimai, informuoti Generalinę prokuratūrą.

2.16. Užtikrinti, kad ekspertizės skyrimo klausimas ikiteisminio tyrimo metu turi būti dėmesingai vertinamas, atsisakymas ikiteisminio tyrimo metu skirti ekspertizę turi būti motyvuotas;

2.17. Užtikrinti, kad tais atvejais, kai yra skiriamas kompleksinis ar komisijinis tyrimas (kai tyrimai skiriami kelioms institucijoms ar kartu su keliais privačiais ekspertais), nutarties kopija turi būti įteikta ne tik institucijai, kuri paskiriama pagrindine ir organizuojančia tyrimą institucija, bet ir kitiems ekspertinio tyrimo dalyviams.

2.18. **Atidžiai skaityti rekomendacijas ir jomis vadovautis.**

3. Rekomenduoti ekspertinėms įstaigoms (kartu apie rekomendacijas informuoti ir ekspertinių įstaigų steigėjus):

3.1. Rengiant informaciją apie numatomos skirti ekspertizės kainą, visapusiškai įvertinti būsimos ekspertizės apimtį, taip pat ekspertizės atlikimo metu informuoti teismus apie ekspertizės kainos padidėjimą.

3.2. Teismų prašymu užtikrinti informacijos apie paskirtos ekspertizės atlikimo terminus teikimą.

3.3. Užtikrinti informacijos apie galimus preliminarious ekspertizių atlikimo terminus skelbimą.

3.4. Įvertinti organizacinių priemonių taikymo galimybes siekiant užtikrinti šiose įstaigose dirbančių ekspertų darbo krūvių tolygumą.

3.5. Parengti ir nuolat atnaujinti metodines rekomendacijas dėl klausimų, pateikiamų skiriant ekspertizes.

3.6. Pasiūlyti ekspertinėms įstaigoms bendradarbiauti su teismais nustatant efektyviausius medžiagos ekspertiniams tyrimams pateikimo būdus.

3.7. **Įsigyti vaizdo konferencinę įrangą.**

4. Pavesti Nacionalinei teismų administracijai ne vėliau kaip iki 2015 m. lapkričio 1 d., įvertinus šiame sprendime nurodytų priemonių įgyvendinimą, pateikti aktualų teismų veikloje kylančių su teismo ekspertų veikla susijusių problemų apibendrinimą.

Posėdžio pirmininkas

Posėdžio sekretorius